

Dansk Socialrådgiverforening

Dansk Socialrådgiverforening har 30. januar holdt en temadag om 'Barnets reform' under overskriften 'Er tvang eller omsorg vejen frem?' På temadagen blev der holdt oplæg af blandt andet Socialrådgiverforeningens formand Bettina Post og Tine Egelund, seniorforsker ved SFI og adjungeret professor ved Stockholm Universitet. Vi mener, at disse oplæg må være af stor interesse for socialudvalget, fordi de forholder sig til de tre lovforslag vedr. udsatte børn og familier, som blev fremsat den 28. januar. Begge oplæg er vedlagt til orientering. Mvh Henrik Egelund Nielsen
Socialpolitisk koordinator Dansk Socialrådgiverforening

Bettina Post, formand Dansk Socialrådgiverforening:

Velkomst ved konference om indsatsen overfor socialt udsatte børn og familier den 30. januar 2009

Jeg har glædet mig rigtig meget til at byde jer velkommen til denne konference, hvor vi stiller spørgsmålet om, hvorvidt straf eller omsorg er vejen frem i arbejdet med de socialt udsatte familier. Ideen til konferencen er opstået i takt med, at den stadigt mere veldefinerede "barnets reform", og de deraf følgende lovforslag og debatter, har taget form. Jeg kan vist roligt konstatere, at jeg ikke er den eneste, der har ment, at det er en tiltrængt konference.

For det første har det nemlig været dejligt at konstatere, at de socialrådgivere, der arbejder med de udsatte børn og familier, meget gerne har villet gribe den mikrofon, som det har været mig magtpålgende at give netop dem. Det vil jeg gerne sige jer en stor tak for! Og for det andet har vi måttet sige nej til mere end dobbelt så mange interesserede deltagere, end vi har kunnet sige ja til. Så næste gang tror jeg vi lejer Herning messecenter, så alle kan komme med...

Jeg er ret sikker på, at en af grundene til den store tilslutning til konferencen er, at det netop er socialrådgiverne, der får ordet. Vi er den faggruppe der dominerer på området, navnlig når det drejer sig om myndighedsdelen, altså de vigtige afgørelser i disse sager.

Den største interesse for vores arbejde ser vi ellers desværre, når ulykkelige sager om udsatte børn, der lever under urimelige forhold, tilsyneladende uden at nogen griber ind rammer mediefladen. Eller når store børn brænder biler af og stikker med kniv i natten.

I disse tilfælde bliver socialrådgiverne ofte brugt som skydeskive, når ansvaret skal placeres af de mange selvudnævnte eksperter som alle sammen ved bedre end os, hvad det var der skulle være gjort. Sågar så vi med Mou-sagen et hidtil uset ekspertpanel af naboer, som både fik lov til at fortælle kommunen hvad vi skulle have gjort OG udtale sig om strafudmålingen for de to forældre, som de selvfølgelig fandt alt for mild.

Men vi ved, at virkeligheden er langt mere nuanceret og kompliceret end det billede, som medierne fremstiller. Vi ved, at det arbejde vi har at gøre med her, i høj grad handler om mennesker og om relationer, om samarbejde og om kommunikation og om individuelle behov og mu-

ligheder. Vi ved også, at alt dette kun kan udvikle sig, hvis vilkårene for det er til stede. Og det kan vi helt generelt konstatere, at de ikke er.

Dansk Socialrådgiverforening har i løbet af det seneste år lavet hele tre undersøgelser af vilkårene for socialrådgivernes arbejde, som peger på et klart forbedringspotentiale – som det hedder;

I marts 2008 kunne vi dokumentere, at socialrådgivernes tid er fordelt sådan, at vi bruger 14 pct. af tiden på at være i dialog med de børn og familier der har brug for vores indsats, 20 pct. af tiden går med møder og hele 43 pct. af tiden går med rent skrivebordsarbejde. Det handler bl.a. om bureaukratiet, og vi venter stadig på at mærke en eneste lettelse i det, selv om det er mere end 1½ år siden daværende socialminister Eva Kjer Hansen lovede at afskaffe alle overflødige regler på området.

I september 2008 kunne vi så fortælle, at de økonomiske vilkår for at udføre det fagligt set bedste arbejde i disse sager, også er en barriere. Således fortalte 44 pct. af socialrådgiverne os, at de oplever, at fokus på økonomien forringer deres muligheder for at varetage barnets tarv, og næsten halvdelen af socialrådgiverne oplever, at de socialfaglige begrundelser i større eller mindre udstrækning tilsidesættes af økonomiske hensyn.

Så sent som i mandags blev jeg kontaktet af en socialrådgiver, som er leder af en børne- familieafdeling, som fortalte mig, at der i hans afdeling er stillet krav om at der skal spares 18 mio. i 2009 plus, at der skal rettes op på en overskridelse fra 2008 på 8 mio. Altså reelt en besparelse på 25 mio i 2009.

Han har fået besked på, at besparelsen skal ske ved, at der hjemtages anbragte børn, ved – som det hedder - at billiggøre anbringelser, og det dækker i realiteten over, at børn fra dyre døgninstitutioner skal flyttes til de billigere opholdssteder eller plejefamilier, ved at afskedige kontaktpersoner, og undlade at etablere flere, ved at undlade bevilling af efterværn, ved at opsigte eksterne plejhjemsforeninger og ved at sætte særligt fokus på billiggørelse af indsatsen overfor udsatte børn på 16 år eller derover.

Denne socialrådgivers forklaring på, at udgifterne er stigende, der hvor han er ansat, er, at der har været en eksplosion i henvendelser. Og at antallet af henvendelser der oprettes en sag på, ligeledes er eksploderet. Hvis jeg skal oversætte det til politisk tale, så kan man sige, at der er flere der anmelder når de mener at børn er i nød, og socialrådgiverne er blevet bedre til at oprette sager. Egentlig en god historie ikke? Men mit medlem her fortæller, at han med spareplanen også er blevet advaret om, at hvis han ikke når målet kan det få konsekvenser for hans ansættelse. Han har altså dybest set valget mellem at overholde loven eller risikere at blive fyret. Hvad skal han gøre?

I sidste uge var jeg på besøg i en anden kommune, hvor budskabet var, at der skulle spares 42 mio. på børneområdet. Overskriften på denne kommunes spareplan lød; "Mod en mindre indgribende og mere forebyggende indsats – tilpasning af tilbudsviften til støttekrævende børn og unge". Hvis ikke det var så tragisk, så ville det være til at dø af grin over, at et krav om at *nedbringe antallet af anbringelser, sammenlægge velfungerende institutioner, beskære specialundervisningen og flytte børn fra dyre anbringelser til billigere* ind i sådan en overskrift.

Jeg har ikke på nogen måde overblik over de kommunale spareplaner på området, men jeg frygter, at det ikke kun er i de to kommuner jeg tilfældigvis lige har været i kontakt med, at denne tendens florerer helt aktuelt. Og vores undersøgelse fra september, som bygger på informationer opsamlet i august måned sidste år, viser desværre også på denne tendens.

Endelig har vi helt for nylig offentliggjort en undersøgelse der viser, at socialrådgiverne fortsat hver især har ansvar for alt, alt for mange sager. Som det vil være de fleste her til stede bekendt, har Dansk socialrådgiverforening anbefalet, at med de krav der er til arbejdet i hver enkelt sag, selvfølgelig navnlig de socialfaglige krav dette arbejde stiller til socialrådgiverne, men også de processuelle krav – altså kravene om undersøgelser, handleplaner, metoder, skriftlighed og tidsfrister – kan en socialrådgiver på fuld tid højest have ansvar for 30-35 familiesager. Vores undersøgelse viser, at der er kommuner der har et sagstal der ligner det vi anbefaler, og at der er andre kommuner, hvor sagstallet er over 50. Det tal dækker over, at der i nogle kommuner er socialrådgivere, som har 60 børnesager, da der jo ofte er mere end et barn i familien, som har brug for støtte. Og det er alt for mange.

Som det fremgår, forholder vores undersøgelser sig mest til vilkårene i kommunernes børn- og ungeforvaltninger, og de er jo ikke de eneste der er med her i dag, så det fokus bliver bredt mere ud senere. Men jeg har lyst til at slå fast, at jeg mener, at det er så utrolig vigtigt at der bliver gjort noget ved disse vilkår. Både fordi de går ud over de børn og familier som har brug for vores indsats, og fordi de skræmmer socialrådgiverne væk. Og hvis ikke vi har forvaltningerne fyldt op med dygtige socialrådgivere, så er det jo, at der foretages forkerte vurderinger, træffes deraf følgende forkerte beslutninger og produceres deraf følgende dårligere liv for de involverede børn og potentielt flere ulykkelige sager der rammer mediefladen, med efterfølgende flere skarpe og restriktive lovforslag og så har vi en rigtig ond spiral som ikke er godt for noget som helst.

Alt dette er der ikke fokus på, når de politiske diskussioner om barnets reform og de medfølgende og sideløbende lovforslag skyller ind over landet. Og de skyller i den grad ind over os; treårige tvangsanbringelser af spædbørn, obligatoriske hjemgivelsesperioder, fastholdelse af anbringelser, forældrepålæg, ungepålæg, sanktion i form af træk i børnechecken og udvidet adgang til tvangsadoption med yderst løst beskrevne forudsætninger – ikke mindst økonomisk.

Som det bemærkes indgår ordet pålæg og tvang ganske meget i de lovforslag, vi netop har haft i høring. Faktisk er det sådan, at vi fra DS' side har fundet det nødvendigt at rejse tvivl om overholdelse af menneskerettighederne og grundlovens bestemmelser i noget af det fremsendte. Ligeledes har vi måttet konstatere, at det er så som så med det videnskabelige belæg for, at de fremsatte forslag har en positiv effekt. De er efter min vurdering i høj grad baseret på politiske holdninger og en noget dominerende trang til at vise politiske muskler og handlekraft og ikke på socialfaglige kundskaber. Det er dybt bekymrende. Ikke mindst fordi tendensen i øjeblikket er, at der ikke lyttes til de indvendinger som sagkundskaben fremfører når forslagene sendes i høring. Det virker sommetider som om, det vigtigste argument er: Fordi vi siger det! Og helt ærligt. Den holder jo ikke engang overfor vores børn!

Jeg frygter, at høringssvarene til de forslag vi lige har haft i høring, også bliver overhørt, så forslagene vedtages fordi der er et næsten urokkeligt flertal for alt, hvad der foreslås, også selv om sagkundskaben – og her tænker jeg altså ikke kun på socialrådgiverne, men også på f.eks. forskere, tidligere anbragte og diverse interesseorganisationer og brugerorganisationer på området, vurderer, at det vil være til skade for i forvejen socialt udsatte børn og familier. F.eks. når vi undrer os over, at der i forslaget om tvangsadoption slet ikke er taget stilling til, hvordan de tvangsadopterede børn skal sikres en kontakt til deres eventuelle biologiske søskende? Det er til at græde over! OG det sætter demokratiet i et noget dunkelt lys, hvis høringssvar i realiteten efterhånden blot er til ære for galleriet, og ikke bliver taget dybt seriøst som de indsigtfulde partsindlæg de meget ofte er.

Også derfor har det givet stor mening for mig i dag at invitere praktikerne til at komme og fortælle om de faktiske forhold i jernindustrien.

Noget af det, der har været politisk ønske om, ikke mindst fra Karen Jespersen, er, at der er mere ensartethed i indsatsen landet over. Jeg har ved flere lejligheder hørt hende sammenligne vores indsats med den, der foregår i sundhedsvæsenet, og ønske sig, at man på samme måde dels kan diagnosticere børn og dels derefter iværksætte de samme tiltag overfor børn med den samme diagnose. Jeg ved at Tine Egelund kommer ind på, hvorfor det ikke giver mening, så det vil jeg overlade til Tine at sige noget mere om. Men jeg har alligevel lyst til at følge tankegangen om en sammenligning med sundhedssystemet lidt;

Min indledning her har vist, at det samlet set kan konstateres, at vilkårene for socialrådgivernes arbejde hænger i laser. Vi har ikke tid til at tale med hverken børn eller forældre, vi har ikke tid til at konferere med de andre fagpersoner som altid også er en del af indsatsen, vi har så mange sager at alt bliver akut og vi bliver syge af stress, vi kan ikke komme igennem med de vurderinger, som vi trods alt dette når frem til, fordi der skal spares og vi kan dermed ikke leve op til servicelovens bestemmelser om at forebygge og løse sociale problemer.

Hvis vi sætter det scenarie op i forhold til netop sundhedsvæsenet, hvor vi jo vel kan regne med, at en blindtarmsbetændelse er en blindtarmsbetændelse, vil det svare til, at vi – efter fem ugers ventetid med tiltagende mavepine, får en tid hos en læge, som ikke har tid til at undersøge os ordentligt, før han indlægger os til observation for blindtarmsbetændelse. Desværre har sygehuset ikke haft tid til at læse indlæggelsesbrevet, så vi bliver henvist til en vagtlæge, som i stedet vurderer, at vi lider af forstoppelse, og derfor udskriver os igen med nogen piller mod det. Samme aften må vi så indlægges akut igen, fordi smerterne er så alvorlige, at ingen tør tage ansvaret for, at vi bliver derhjemme. Nu har man så fundet de papirer frem på sygehuset, som gætter på blindtarmsbetændelse, hvorefter en lægekongference afgør, at det godt kan være at det er det, men da det er et større indgreb med mange involverede både læger og sygeplejersker, narkoseomkostninger og efterfølgende pleje, så beslutter man, at forsøge sig med varme omslag og streng diæt i stedet for. Måske går mavepinen efterfølgende væk, fordi det alligevel ikke var blindtarmsbetændelse, vi havde, måske sprænger blindtarmen, og vi må hasteopereres. Det er der ingen der ved! Men vores oplevelse af tryk og tryk overfor det offentlige sygehusvæsen har lidt ubodelig skade uanset hvad.

Gad vide om der er en eneste politiker, som mener, at det er sådan, vi skal mødes i sundhedssystemet?

Jeg kan godt selv høre, at det er et meget dystert lys jeg kaster over dette dybt nødvendige arbejde. Derfor vil jeg runde af med at sige, at der er mange kommuner, der tager deres ansvar for de socialt udsatte børn og familier dybt seriøst. At der hver eneste dag udføres rigtig godt socialt arbejde med disse børn og familier. Og at arbejdet med at forbedre livsvilkårene for familier og børn i nød nok er krævende, men det er også et af de mest meningsfulde jobs man overhovedet kan tænke sig.

Det er nok også forklaringen på, at så mange har haft lyst til at komme her i dag, og drøfte hvad det er, der skal til, for at vi kan gøre det bedre.

Og med den konstatering hængende i luften, vil jeg igen byde velkommen og igen stille spørgsmålet; Er straf eller omsorg vejen frem, mens jeg giver ordet videre til Tine Egelund, som – udover at være socialrådgiver og anerkendt for sin forskning som programleder på børneområdet på SFI, for kort tid siden er blevet udnævnt til adjungeret professor ved Stockholms universitet. Mig bekendt den første socialrådgiver af slagsen, så til lykke med udnævnelsen Tine og ordet er dit.

Tine Egelund

Januar 2009

Dansk Socialrådgiverforenings høring i Fællessalen i Folketinget d. 30.1.2009

Hvad ved vi om de vigtigste faktorer i en god børnesag?

DS har bestemt en ambitiøs titel for dette foredrag. Jeg kan ikke på nogen udtømmende måde pege på de vigtigste faktorer i en god børnesag. I stedet vil jeg diskutere nogle forskningsperspektiver, som har en væsentlig plads i den offentlige debat om børn i nød, herunder i drøftelsen af 'Barnets reform'. Mest, men ikke udelukkende, vil jeg tage udgangspunkt i de anbragte børn, som er dem, jeg har arbejdet mest med de senere år. Fokus er på dansk forskning, hvor det er muligt, fordi det er svært at oversætte forskningsresultater mellem forskellige kulturer. I oplægget vil jeg tage følgende emner op:

- Barnets inddragelse i dets klientkarriere
- Forældre som forudsætning for positive udviklingsforløb og for et sammenhængende børneliv for anbragte børn
- Stabilitet i anbringelserne
- Kravet om evidensbaseret af det sociale arbejde
- Effekter af anbringelse uden for hjemmet
- Tvang

Barnets placering i deres sag

Hver gang en 'Barnets reform' diskuteres, bør barnets placering i sin egen sag være i fokus. Reglerne for høring af børnene blev skærpet ved anbringelsesreformen fra 2006, men den formelle sikring af barnets inddragelse i hendes eller hans sag er fortsat begrænset. De lovmæssige krav til høring kan principielt opfyldes ved at en eller anden, som ikke nødvendigvis er sagsbehandleren, taler med barnet et kvarter. En forstander for et børnehjem fortalte mig for nylig, at det var reglen snarere end undtagelsen, at sagsbehandleren ved første tilsynsbesøg præsenterer sig for barnet, fordi de aldrig har mødt hinanden før. Denne observation i praksis modsvarer af forskningsresultater om, at det lovgivningsmæssige krav om høring ikke altid implementeres, specielt ikke for mindre eller

mellemstore børn. Og af resultater, hvor anbragte børn føler sig behandlet som 'postpakker', der bliver sendt fra sted til sted uden at blive informeret, endsize taget med på råd.

Der er mange strømninger i samfundet, der lægger vægt på at lade børn - også mindre børn - komme til orde, fx i forbindelse med skilsmisse og samvær. Ved enhver reform af lovgivningen om børn i nød er det ud fra foreliggende forskningsresultater værd at diskutere, om klientbørn er stillet tilstrækkeligt godt. Hvor gamle skal de være for at have partsstatus? Skal alle børn have egen advokat? Hvordan sikrer man ikke blot høring af barnet, men hjælp til de eksistentielle konflikter, der uvægerligt følger af anbringelse uden for hjemmet? Hvad skal børnene kunne klage over? I hvilke elementer af anbringelsesprocessen skal børn høres - er det kun om selve anbringelsen, eller er det om anbringelsesstedet, samvær og med hvem undervejs, skoleskift m.v.? Der er efter eksisterende forskningsresultater lang vej at gå endnu, før man kan tale om, at børn i nød deltager i centrale beslutninger om deres liv. Deltagelse betyder ikke at bestemme, men i langt højere grad end nu at blive informeret realistisk, at blive hørt om mange aspekter af forløbet, at snakke om, hvad der er vanskeligt osv., dvs. at barnet bliver sikret en voksen, børnekyndig samtalepartner som led i sagsforløbet.

Mere alment ligger der i barnets deltagelse, at man er orienteret mod barnets egen definition af både konflikternes karakter og løsningsforslag. Der ligger, som jeg vil vende tilbage til, en betydelig risiko, specielt hvad de større børn angår, for, at man ikke kan gennemføre, hvad man har sat sig for, herunder anbringelser af unge, hvis ikke den unge selv er med på det.

Forældres/families betydning

Der er en tilbøjelighed til at modstille børns og forældres interesser og markere, at barnets bedste bør gå forud for forældreinteresser. Der er klart situationer, hvor man må tilsidesætte forældreinteresser markant, hvis man skal kunne hjælpe et barn. Jeg synes imidlertid i øjeblikket, det er mere interessant, i hvor høj grad forældre og børn hænger sammen, også når der er tale om anbragte børn med betydelige skader og forældre med begrænset kapacitet. Vi har længe vidst fra udenlandsk forskning og herhjemme blandt andet fra TABUKA's rapport, at de færreste anbragte børn bevarer kontakten med anbringelsesmiljøet ret lang tid efter anbringelsens ophør. Det gælder også børn, der er anbragt i mange år i samme familiepleje. I stedet genoptager de som unge ofte kontakten med den biologiske familie. Søkende bliver fx et vigtigt nyt netværk, selvom vi i SFI's

Forløbsundersøgelse af anbragte børn kan se, at der under anbringelsen faktisk sker et tab af søskende og anden slægt for en relativt stor gruppe af anbragte børn. Alene på grund af, at den biologiske familie genvinder sin betydning efter anbringelsen, må man tage forældre og forældres involvering alvorligt.

Vi kan i to igangværende undersøgelser: en om sammenbrud i teenageanbringelser og en om døgninstitutioners hverdag og vilkår, se, at forældre - også under anbringelsen - spiller en betydelig rolle for børnene og de unge. I interview med teenagere, hvis anbringelse er brudt sammen, springer det i øjnene, at forældre, som eventuelt har vanrøgtet eller har alvorlige kontroverser med de unge, alligevel ofte bliver deres eneste sikkerhedsnet i kaotiske perioder og på en eller anden måde hjælper dem videre, om ikke andet så til en ny anbringelse. I forhold til mindre børn på døgninstitutioner gør omfattende observationer det klart, hvor stor en rolle forældre spiller også for børn, der har været udsat for ganske meget derhjemme. De savner forældrene, bekymrer sig for dem, beskytter dem mod de signaler om, at forældrene ikke er gode nok, som anbringelsen som sådan sender, de vogter på kritik af forældrene og er af samme grund ambivalente over for at indgå relationer til de nye omsorgsgivere. På nogle døgninstitutioner er forældresamarbejdet tyndt, og forældrene er kun i begrænset omfang nærværende i barnets dagligliv. Børnene er de eneste, der forsøger at integrere forældrene i deres liv på institutionen. For børnene kan en sådan situation have store omkostninger. Svensk forskning sandsynliggør, at et barn kun får en tilknytning til de nye omsorgsgivere, hvis de og forældrene kan arbejde gensidigt respektfuldt sammen om barnet. Kun i så fald ser det ud til, at en dobbelt tilknytning kan opstå, og barnet fuldt ud kan nyttiggøre anbringelsesstedets tilbud.

Så en væsentlig faktor i en god børnesag er fra første færd og hele forløbet igennem at søge at mobilisere forældrene i barnets liv, om end i en anden form for forældreskab end det sædvanlige, og bruge fantasi og kræfter på at få et samarbejde konsolideret. Der er ingen sentimentalitet i dette, det kan gavne barnet og barnets tilknytning til anbringelsesstedet. Det forhindrer som nævnt ikke, at man af og til må gøre det modsatte, når barnets og forældrenes interesser er åbenbart modstridende.

Stabilitet

Stabilitet for det anbragte barn står i centrum af lovforslaget om kontinuitet i anbringelsen.

Fra et forskningsmæssigt synspunkt kan man lidt forenklet sige, at én faktor er afgørende for stabilitet eller ustabilitet i anbringelsen af børn, når vi snakker om børn under teenagealderen, nemlig anbringelsens varighed. Det ligner en lovmæssighed, at jo længere tid et barn er anbragt, jo mere turbulent vil anbringelsesforløbet se ud. Med længere tid er der simpelthen plads til, at flere brud og skift kan finde sted. I vor forløbsundersøgelse af de anbragte børn fra årgang 1995 viser det sig på den måde, da børnene var 11 år, at 29 % af de børn, der blev anbragt før de fyldte 1 år, og 0 % af de børn, der blev anbragt, da de var 10-11 år, har oplevet mere end to anbringelsessteder i deres forløb. Jeg blev overrasket, da jeg i bemærkningerne til lovforslaget med henvisning til vor undersøgelse læste, at man socialpolitisk betragter det som yderst problematisk, at 12 % af de anbragte børn har et ustabil forløb efter vor definition, der indebærer at forløbet anses for stabilt, hvis barnet højst har oplevet to anbringelsessteder. (Vi har valgt denne definition i lyset af, at mange og specielt mindre børn først observeres på døgninstitution for at vurdere, hvad der er den bedste permanente anbringelse for dem.) Vi finder altså, at 88 % af de børn, der er anbragt mellem 0 og 11 år, har et stabilt forløb. Efter min opfattelse er det en relativt høj grad af stabilitet, selvom man naturligvis skal tage det alvorligt, at hvert barn, der oplever et turbulent anbringelsesforløb, er et for meget. Jeg tror desværre, at anbringelse som sådan åbner op for en vis ustabilitet, som ikke kan undgås. Dels på grund af hjemtagelser og hjemgivelser, som man ikke kan komme uden om, med mindre man helt vil forbyde anbragte børns hjemgivelse, hvad der forekommer ret usandsynligt. Nogen ustabilitet opstår også på grund af, at den anbringende myndighed kan fejlbedømme, hvor et barn skal anbringes, så placeringen må laves om, hvilket i så fald må ses som positivt. Selvfølgelig kan man altid tilstræbe at gøre tingene bedre, men samlet set 88 % af de anbragte børn mellem 0 og 11 år, der har oplevet en stabil anbringelse, er måske bedre, end man kunne frygte, når man sammenligner med udenlandske tal. Jeg er skeptisk overfor, at lovforslaget om kontinuitet samlet vil bringe antallet af stabile anbringelser op for de mindre børn. Flere af lovændringerne vil sandsynligvis medføre længere anbringelser (bl.a. 3-års-reglen for spædbørn og videreførelse af anbringelsen), hvilket, hvis vore resultater holder, tenderer til at øge ustabiliteten.

For teenagebørn tegner der sig et andet billede, der udfordrer hensigterne om stabilitet mere, end det der gælder for de mindre børn. Teenageanbringelser er ustabile, ikke mindst på grund af sammenbrud i anbringelserne. De unge stemmer med fødderne og går deres vej, eller anbringelsesstedet vil ikke have dem, når børnenes problemer manifesteres, nogle gange er det også forvaltningen, der uplanlagt afbryder forløbet. Vi er ved at være færdige med en undersøgelse om

sammenbrud i teenageanbringelser, og resultatet er, at 43 % af teenagerne (42 % af drengene og 45 % af pigerne) oplever et eller flere sammenbrud i deres anbringelse, og som regel ret kort tid efter anbringelsen. "Så gør noget andet!" - vil de fleste vel sige. "Prøv ambulante metoder!" Jeg vil skynde mig at sige, at jeg ser positivt på effektive, ambulante metoder, der kan træde i stedet for anbringelserne af de dårligst stillede unge, hvis sådanne metoder findes. Men jeg tror, at det er mere komplekst. Vi har interviewet de unge, der har oplevet sammenbrud, og det bliver for de fleste unges vedkommende klart, at det er svært at forestille sig, at de kunne være andre steder end i en anbringelse, enten fordi der ikke eksisterer noget brugbart omsorgsmiljø hos forældrene, eller fordi de unge har problemer af en størrelsesorden, som selv forældre med mange ressourcer næppe kan magte. Det er vanskeligt at forklare den store sammenbrudsfrekvens, der dog ikke er markant større end i andre lande. Der er en del, tror jeg, hænger sammen med ungdommens selvstændiggørelse og omvæltningerne, der finder sted der. De, der selv har haft såkaldt 'almindelige' teenagebørn, kender til, hvor krævende, dramatiske og besværlige, de kan være. Og de anbragte børn er ud over 'almindelige' ungdomskonflikter op imod svære opvækstbetingelser, mange nederlag og egne adfærdsformer, der kan være voldsomt besværlige for dem selv og os andre. Det vigtigste i en sammenhæng som 'barnets reform' er, om vi overhovedet har udviklet nok kvalitetsprægede anbringelsesformer til den kardinalfigur i børneforsorgen, som den antisociale unge udgør. Det er tankevækkende, at der har været arbejdet med 'det farlige barn', nemlig den antisociale unge, fra den moderne børneforsorgs fødsel for godt 100 år siden, men noget columbusæg er endnu ikke fundet i behandlingen af ham. Eftersom anbringelsesfænomenet som helhed er ved at være et teenagefænomen, synes jeg, at et af de vigtigste felter, hvis den gode anbringelse skal realiseres, er at lægge betydelig innovativ kraft i udviklingen af anbringelsesformer, der imødekommer de unges behov.

Sammenfattende ligger det største stabilitetsproblem ud fra en forskningsmæssig synsvinkel i de store – og ikke de små – børns anbringelser.

Evidensbasering

Et udtalt krav til praksis og til forskningen i dag er evidensbasering. Praktikere skal handle på videnskabelig grund. Normalt taler man kun om evidens, hvad løsningskategorier angår. Men skal man evidensbasere seriøst, vedrører det også, hvad man i medicinen kalder diagnosekategorier.

Man skal altså basere sin praksis på videnskabelige sandheder om både, hvad der udgør problemet, og hvad der er den rette handling. Det gør ikke engang hard core medicinsk virksomhed fuldt ud.

For at undgå misforståelser, vil jeg slå fast, at jeg naturligvis ikke er modstander af, at man har viden at basere sin praksis på, og naturligvis heller ikke, at kundskaben har videnskabens form. Men som forsker mener jeg alligevel, at en socialt arbejdes praksis baseret alene på videnskabelig kundskab, ville blive højst fragmentarisk, som et komplekst puslespil, hvor hver anden brik mangler. Med det mener jeg ikke blot, at vi i dag mangler kundskab – det gør vi nemlig i høj grad. Den type undersøgelser om effekter, som nu efterspørges, har ikke været i vælten før de sidste i realiteten få år. Kommunerne har heller ikke tradition for at evaluere deres eget arbejde. Så rent faktisk er vor viden om effekter af danske sociale indsatser til dato yderst begrænset. Jeg mener dybest set også, at der er behov for flere kundskabsformer i en så kompleks praksis som socialt arbejde. Der er brug for videnskabelig kundskab og meget mere, end den i dag benyttes, men der er også brug for erfaringsbaseret viden, intuition m.v.

Jeg tror ikke for alvor på manualer på børneforsorgsområdet. Hvis man overhovedet kunne lave en diagnosemanual, altså en videnskabeligt baseret manual over, hvilke tegn hos børn man skal se efter, ville den blive en blanding af trivielt og højst usikkert. Trivielt i den forstand, at helt oplagte tegn, fx alvorlig mishandling af et barn, sådan set ikke behøver nogen manual. Og usikkert i den forstand, at de fleste risici, børn eksponeres for, kan føre til både en ugunstig og gunstig udvikling, afhængigt af mange andre faktorer i barnets kontekst.

En løsningsmanual vil med dagens viden og med den viden, vi kan nå at oparbejde i de kommende mange år, have begrænset værdi for praksis. Dels fordi mange effektundersøgelser peger på neutrale effekter af en bestemt metode op imod sædvanlig eller anden indsats, fx MST, som i den svenske effektundersøgelse har samme virkning som at stå på venteliste til MST. Dels også fordi effektstudier i høj grad bygger på en amerikansk socialpolitisk model, der er metodeorienteret, hvor vores er foranstaltningorienteret. Amerikanske studier vedrører som regel en klart afgrænset målgruppe og en veldefineret metodisk indsats, som målgruppen udsættes for. Vi arbejder med en servicelov med et foranstaltningsrepertoire, der hverken har velafgrænsede målgrupper eller veldefinerede metoder. Foranstaltningerne kan antage mange forskellige metodiske former lokalt og rette sig mod diverse forskellige problemprofiler. Jeg siger ikke, at det ikke kan have fordele at

arbejde med relativt veldefinerede metoder over for relativt veldefinerede målgrupper, så arbejdet også kan evalueres, jeg siger blot, at det ikke er sådan, danske socialforvaltninger arbejder, og at det sandsynligvis vil kræve betydelige både socialpolitiske, organisatoriske og professionelle forandringer at gøre det.

Specielt om det forebyggende arbejde og evidens

Rent ud sagt, tror jeg, at den fase, vi er i nu, hvor en række metoder: MST, PMT, MTFC og andre amerikanske bogstavmetoder testes, er en slags barnesko, vi træder. I længden tror jeg ikke, det dur at teste enhver metode, som dukker op fra USA på det skandinaviske marked. Vi har ikke ressourcer til at teste dem alle, hvilket måske også ville være meningsløst i et helt andet socialpolitisk system. Og MST er et godt eksempel på, at en metode erklæres effektiv, så bliver den ved nye undersøgelser erklæret neutral, dvs. ligeså god som ingenting at gøre, og hvad i fremtiden – bliver den effektiv igen? Det er ikke i længden vejen frem. Der må findes en tredje vej mellem at handle evidensbaseret i forhold til enkeltmetoder fra USA og at handle, som vi plejer. Jeg tror, at vejen kunne gå gennem analyse af fælles principper i evaluerede metoder, der aktuelt ser ud til at virke. Et helt foreløbigt bud på de såkaldt forebyggende foranstaltninger, der kan drages af evalueringer af forskellige forebyggende programmer, er, at effektfulde programmer:

- Er bredspektrede og retter sig mod mange problemer på forskellige niveauer samtidigt.
- De er intensive og opsøgende.
- Der er for de fleste programmers vedkommende, men ikke altid, tale om langvarige indsatser.
- De skal være etnisk sensitive (evt. brug af professionelle eller barfodsprofessionelle fra samme etniske grupper som klienterne).
- De skal kunne opvise projektintegritet, hvilket vil sige, at de gennemføres efter forskrifterne fagligt og ressourcemæssigt, ellers kan de ikke evalueres.

Jeg tror, det har en større fremtid for sig at udvikle veldefinerede forebyggende programmer, der modsvarer lokale behov, ihukommende de nævnte fælles principper, og at evaluere programmerne kvalitetspræget end at importere den ene efter den anden amerikanske metode og forsøge at omplante den til Danmark. Når jeg siger evaluere kvalitetspræget, er det i kontrast til flere af de forskellige dokumentationskrav, der skyder op som paddehatte lige nu, hvor fx døgninstitutioner for

børn bruger kostbar tid, som sandsynligvis kunne være brugt bedre på børnene eller samarbejde med deres forældre, på med jævne intervaller at udfylde diverse skemaer, hvis anvendelse er rent administrativ eller ukendt for institutionerne.

Anbringelse uden for hjemmet – kort om effekter

Og hvad gør vi så på anbringelsesområdet? Jeg tager udgangspunkt i vore undersøgelser, der viser, at det ikke forekommer sandsynligt, at de børn, der i dag er anbragt, *i stor skala* kunne være andet, fordi deres situation er for belastet? Derved bliver effekterne af anbringelse et påtrængende spørgsmål.

Helt generelt om effekterne af anbringelse uden for hjemmet må man sige, at de giver anledning til nogen pessimisme.

Under anbringelsen har børnene uforholdsmæssigt mange problemer i forhold til børn, som de kan sammenlignes med. De har markant større skoleproblemer indlæringsmæssigt og socialt, mange har en antisocial adfærd og psykiske problemer samt konfliktfyldte relationer til andre børn og voksne.

Tendensen er også klar for tidligere anbragte børn. De udgør som unge voksne en uforholdsmæssigt socialt dårligt stillet gruppe. Det gælder uanset udfaldsmål. De har dårlige skolepræstationer, et ringe uddannelsesniveau, de er oftere arbejdsløse, har dårligere økonomi og helbred. flere sociale problemer (misbrug, kriminalitet m.m.), og de risikerer hyppigere at dø i en ung alder.

Effektstudier af anbringelser vedrører ofte langvarige anbringelser, i nogle tilfælde kan man næsten tale om de facto adoptioner. Ved langvarige anbringelser må man forvente, at barnet har været udsat for store belastninger før anbringelsen. Men man må også konstatere, at der har været lang tid til at kompensere barnet for manglerne i den sociale baggrund og at skabe bedre udviklingschancer for det. Den langvarige indsats formår imidlertid ikke at bringe børnene på niveau med deres jævnaldrende. De anbragte børn bliver snarere bragt på linje med de socialt dårligst stillede i børnebefolkningen. Dette er ikke et tilfredsstillende resultat af en langvarig samfundsindsats, der både er indgribende, og som lægger beslag på store samfundsmæssige ressourcer. Det rejser spørgsmålet, om ordinære anbringelser imødekommer de ekstraordinære behov, som anbragte børn med mange skader har. Man får den tanke, at de begrænsede resultater skyldes, at man hidtil har

tænkt anbringelse sådan, at miljøskiftet i sig selv er behandlingen. Også under anbringelse skal man imidlertid tænke i bredspektrede programmer, der retter sig mod mange dele af problemkomplekset og mange niveauer samtidigt. Det er ikke blot det enkelte barn, der skal påvirkes, men også omgivelserne, som er en integreret del af problemudviklingen. Man kan håbe på, at ændringerne fra den sidste reform om fokus på børnenes sundhed, skolegang og fritid, kan bidrage til et lidt bredere syn på børnenes behov.

På anbringelsesområdet er der én anbringelsesform, der giver grund til nogen opmuntring. Udenlandsk forskning om slægtspleje – og det er slægts- og ikke netværkspleje, som vi lokalt har begrebsbestemt fænomenet, vi ved noget om – peger på, at børnene udvikles lige så godt som børn i andre anbringelser, og de bevarer mere kontakt med forældrene. Der sker også markant færre sammenbrud i slægtsplaceringer, dvs. at både børn og plejeforældre ser ud til at overkomme problemerne bedre, når de opstår, ligesom begge parter hyppigere har forventninger om, at plejeforholdet vil forløbe stabilt og om nødvendigt permanent gennem barnets opvækst. Vi er i gang med en større dansk evaluering af slægts- og netværkspleje, som jeg ikke kan sige meget om nu. Men med forskerbriller på, har det undret, at man ved sidste anbringelsesreform ikke gav disse plejeformer samme ressourcer som almindelig familiepleje, når der er tale om en entydig dokumentation for slægtsplejens relativt positive virkninger.

Tvang

Jeg bliver lidt på *anbringelsesområdet*. Det er en del af evidenskravet, at man undlader at iværksætte behandlinger, som har ingen eller negative effekter. Eksisterende forskning om de lukkede institutioner, hvis pladsantal er steget betydeligt i de senere år, peger på, at institutionernes succes ikke kan måles på deres behandlingsresultater, men kun på deres evne til at forhindre, at de unge løber bort. Svensk forskning sandsynliggør, at der er en skræmmende høj andel af de unge, der efter udskrivningen har misbrugs- og kriminalitetsproblemer, heraf også en gruppe, som ikke havde det før indskrivningen. Desuden er en socialpædagogisk indsats med henblik på inklusion - eller normalisering om man vil – yderst vanskelig at gennemføre på disse institutioner på grund af deres lukkethed. Man kan fx ikke give de unge nogen beskæftigelse, som der er mening i, man kan kun sætte dem til en imitation af beskæftigelse, som understreger de unges sociale eksklusion. Der er dokumentation for, at blandingen af straf og socialpædagogisk behandling som regel ikke er en cocktail med gode behandlingsmæssige resultater. Den positive virkning, jeg forskningsmæssigt

kan få øje på ved de lukkede institutioner, er, at de kan repræsentere en slags 'helle' for de ekstremt udsatte drenge, der befolker dem, hvor de får ordentlig mad, en seng og fred for et ellers turbulent og mange gange farligt liv i en kort periode.

Tvungen får en skarpere æg i lovforslagene om 'barnets reform' med indføring af *børnepålæg* og skærpelse af reglerne om *forældreplæg*. Først om børnene/de unge. Mig bekendt er det ikke evalueret, hvilke effekter politiskorte som socialpolitisk virkemiddel har. Men forskningsmæssigt er der belæg for, at andre afskrækkende programmer over for 'rødderne', som man har brugt i USA, har negative effekter og forøger kriminaliteten. Det er programmer som 'Scared straight', hvor unge i skræmmehensigt sættes i voksenfængsel en kort tid, og 'Boot camps', hvor de unge udsættes for ekstrem eksersits.

I et indlæg på en lignende høring med retsudvalget for et par år siden sagde Flemming Balvig, at der er to ting, der har væsentlig positiv effekt over for de kriminelle unge: *uddannelse og kærlighed*. Dvs. at der er personlig gevinst for de utilpassede unge og en samfundsmæssig gevinst i at opruste støtten til skolegang, uddannelse og arbejde så stærkt og substantielt, som det overhovedet er muligt. Og på samme måde at bane vejen for de antisociale unge til allehånde almindelige arenaer, hvor de har chancen for at få prosociale venner og måske også den prosociale kæreste. som igen og igen i forskningen viser sig at være et vendepunkt og begyndelsen til igangsættelse af en god spiral. I den gode børnesag, herunder sager med de store 'rødder', er der altid grund til at arbejde målrettet med de ting, der er nøglen til de fleste goder i voksenlivet, nemlig at lære at læse og regne og skrive og at få arbejde. Der er brug for udfoldelse af al mulig fantasi omkring, hvordan man kan fange de unges interesse indlæringsmæssigt. Og der er praksiserfaringer for, at de unges motivation og selvdefinering af, hvad der er behov for, er et væsentligt element, hvis man for alvor skal engagere dem i at lære.

Endelig, hvad vil man faktisk stille op med de unge, hvis pålæg bryder sammen, ligesom en del anbringelser bryder sammen? Og jeg er sikker på, at det vil ske i vid udstrækning, hvis ikke pålæggene modsvarer de unges ønsker. Jeg tror, at man bliver nødt til at se i øjnene, at unge i almindelighed ikke kan udvikles via tvang, men at succeskriteriet er at udvikle programmer for de unge, som både er udviklende i en prosocial retning, og som interesserer dem.

Så er der *forældre*påleggene, som nu skærpes. Det er en tvang over for de allerdårligst stillede forældre med de færreste ressourcer. Jeg hører af og til den myte i praksis, at der også er fortravlede og ellers ressourcerige forældre, hvis børn bliver 'rødder'. Det er forskningsmæssigt veldokumenteret så mange gange, at det knap er værd at undersøge mere, at det ikke forholder sig sådan. De børn, der kommer i samfundets søgelys, er børn af enlige, fattige, socialt ekskluderede forældre, der dertil mange af dem har en kraftig overforekomst af sygdom og sociale afvigelser, fx misbrug. Der er overvejende tale om forældre, der i andre sammenhænge ikke anses for at have tilstrækkelig kapacitet til at tage vare på deres børn. Dertil kommer, at tvang over for forældrene ikke anerkender, at børn er multisocialiserede. Naturligvis er forældre vigtige, men dels bidrager barndommens institutioner fra vuggestue til 9.klasse kraftigt til stort set alle danske børns socialisering og til børnenes eksklusion, når de groft sagt ikke er mainstream børn. Dels er kammerater en vigtig socialiseringsfaktor, jo ældre børnene bliver, jo vigtigere er de. Endelig tager tvangsbestemmelser ikke højde for den pointe, at det på alle måder er vigtigt at finde positive samarbejdsrelationer til forældre til børn i nød. Socialt arbejde har altid en dobbelthed af hjælp og kontrol. Jeg opfatter børne- og forældre

påleggene i lovforslaget som kontrol, der vil besværliggøre, at vi får langt vigtigere udviklingsperspektiver på dagsordenen. Når jeg entydigt opfatter forslagene som kontrol, skyldes det, at de ikke retter sig mod alle børn med problemer og deres forældre. Det er de større børn, der generer os andre, og deres forældre, der er målgruppen. Man har, så vidt jeg kan læse mig til, ikke planer om at give pålæg til fx de selvskadende børn og deres forældre, sandsynligvis ud fra en opfattelse af, at det er børn og familier, der skal hjælpes. Jeg afviser ikke, at nogle forældre kunne have gavn af fx et informativt forældrekursus, men det kan også gives af frivillighedens vej, man behøver ikke at opfinde et helt system af tvangsrekvisitter.

Til sidst nogle få ord om *tvangsadoptionsforslaget*. Der eksisterer et begrænset antal undersøgelser, som sammenligner udviklingen hos adopterede børn, sammenlignet med anbragte børn. En del af disse studier er mindre studier, de er ikke alle nye, og de er udført i andre kulturelle kontekster. Ikke alle har en kvalitet, så det er muligt at gøre sig tanker om, hvorvidt der fra starten har været en selektionsbias, dvs. at de adopterede børn fra starten har været bedre stillet end de anbragte børn. Nogle få velgennemførte studier, ikke mindst et stort, lidt ældre studie fra Sverige, peger på, at det går de adopterede børn bedre end både en gruppe langtidsanbragte børn og en gruppe, der blev hjemgivet til relativt socialt dårligt stillede hjemmemiljøer, og at dette ikke blot kan skyldes selektionsbias. Der er altså forskning, der dokumenterer, at adoptivbørn har bedre

udviklingschancer end anbragte børn. Jeg ville imidlertid gerne som forsker, før vedtagelse af så alvorlige lovændringer som tvangsadoptioner, gerne se flere, store, nye og velgennemførte undersøgelser fra vort nærområde, inden jeg med stor sikkerhed turde sige, at det er forskningsmæssigt gennemdokumenteret, at adopterede børn alt andet lige har bedre udviklingschancer end anbragte børn. Det er vigtigt, at undersøgelserne er fra socialpolitiske systemer, vi kan sammenligne os med, fordi det viser sig i nogle evalueringer, at diverse interventioner ikke er så effektive i de nordiske lande som i USA, sandsynligvis fordi vor sædvanlige praksis, som interventionerne sammenlignes med, har højere kvalitet hos os.

Det kan også undre, når man mener, at der er tilstrækkeligt forskningsmæssigt belæg for tvangsadoptioner, at man ikke i større stil finder belæg for åbne adoptioner. Der er undersøgelser, der dokumenterer, at åbne adoptioner er bedre for både børnene, de biologiske forældre og adoptanterne.

Flere forhold er underbelyste, hvad tvangsadoptioner angår. Fx omtaler lovforslaget ikke, at sammenbrud både før og efter adoptionen formelt er gået igennem, er et kendt fænomen i forbindelse med den type adoptioner. Engelske og amerikanske undersøgelser kommer til forskellige sammenbrudsfrekvenser, mellem godt 10 % til 40 % af adoptionerne bryder sammen. Det er lidt lavere sammenbrudsfrekvenser end for sammenbrud i anbringelser, men under alle omstændigheder er det et fænomen, man må tage alvorligt. Også dette ville jeg gerne have bedre forskningsmæssigt belyst inden for en socialpolitisk kontekst, som ligner vor egen mest muligt.

Endelig en kommentar til forslaget om, at tvangsadoptioner vil kunne anvendes over for børn, der har været anbragt 3 år og derover. En kollega og jeg har i en anden sammenhæng regnet på alle børn, 0-17 år, anbragt i 2005. Det var i alt 14.246 børn. 52 % af dem, svarende til 7.408 børn, havde været anbragt 3 år og derover. Det vil sige, at det er ganske mange børn, der potentielt opfylder lovforslagets krav om anbringelsens varighed, hvilket stiller særlige krav til en yderst præcis definition af, i hvilke tilfælde tvangsadoption kan komme på tale.

Sammenfatning

En sammenfatning af de elementer i den såkaldt 'gode børnesag', jeg i dag vil hæfte mig ved, er således:

1. At barnets deltagelse i dets egen klientkarriere udvides og fordybes, at barnet får mere støtte i svære processer, og at man så vidt muligt tager barnets egen definition af problemer og løsningsforslag som et seriøst udgangspunkt for indholdet i foranstaltningerne.
2. At der bliver lagt flere kræfter i en positiv inddragelse af forældre i barnets liv, også selvom forældres rolle ved anbringelse uden for hjemmet ændres. Samarbejde med forældre er en forudsætning for et sammenhængende børneliv for anbragte børn.
3. At stabilitet i anbringelser tilstræbes, specielt for de store børn, hvor problemet er størst.
4. Til højere stabilitet for de større børn hører at arbejde med udvikling af anbringelsesformer, som de anbragte unge i højere grad finder sig til rette i, og som kan rumme de unges konflikter.
5. At skolegang og indlæring er et centralt mål for arbejdet med børn i nød, og at der bruges fantasi og intellekt på at udvikle undervisningsformer, som kan interessere børnene for at lære.
6. At producere kundskab, som kan styrke evidens i en dansk socialpolitisk model, uden at rutinisere socialt arbejde via manualer og uden at smide mange års erfaringsbaseret kundskab ud med badevandet.
7. At arbejde på ekstraordinære anbringelsesløsninger for mindre børn, der integrerer fokus på alle barnets konflikter og problemskabende faktorer i barnets omgivelser, men henblik på at møde børnenes ekstraordinære behov.
8. At styrke anbringelsesformer, som har kendte positive resultater, fx slægtsplejeanbringelser.
9. I videst muligt omfang at undgå tvangsforanstaltninger, som enten har kendt negativ eller ukendt evidens.
10. At tvangsadoptioner stilles i bero, til der foreligger mere dokumentation om alle aspekter af tvangsadoptionen.